

Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri'ndeki Ziyaretçi Etki Yönetimi Uygulamalarının Yerli Ziyaretçiler Tarafından Değerlendirilmesi*

(Araştırma Makalesi)

Evaluation of Visitor Management Practices in Göreme National Park and the Rock Sites of Cappadocia by Local Visitors

Doi: 10.29023/alanyaakademik.1260032

Derya TOKSÖZ¹, Kemal BİRDİR²

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, deryakilic@isparta.edu.tr, Orcid No: 0000-0003-3170-6076

² Prof. Dr., Mersin Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, kemalbirdir@mersin.edu.tr, Orcid No: 0000-0003-1353-3618

ÖZET

Anahtar Kelimeler:
Kapadokya, Korunan Alan, Ziyaretçi Etki Yönetimi, Yerli Ziyaretçi

Makale geliş tarihi:
04.03.2023

Kabul tarihi:
03.11.2023

Turizm sektörünün gelişmesi ve turizme katılan kişilerin artmasıyla özellikle ziyaretçiler tarafından korunan alanlara yönelik talep de artmaktadır. Ziyaretçiler tarafından gerçekleştirilen geziler ve rekreasyonel etkinlikler esnasında bilinçli ya da farkında olmadan alana verilen zarar, geri dönüşü olmayan tahribatlara neden olabilmektedir. Bu araştırmanın amacı, Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri'nde yürütülen ziyaretçi etki yönetimi uygulamalarının yerli ziyaretçiler tarafından değerlendirilmesidir. Bu bağlamda, Türkiye'nin en çok ziyaretçi çeken bölgelerinden birisi olan Kapadokya'ya ilişkin ziyaretçi yönetiminin iyileştirilmesi ve bu haliyle ziyaretçi deneyimlerinin oluşturulmasına yönelik önerilerin sunulması planlanmaktadır. Veriler, 2019 yılında Göreme'yi gezen yerli ziyaretçilerden anket aracılığıyla toplanmıştır. Toplam 169 kullanılabilir anket elde edilmiş ve verilerin ortalama ve standart sapma değerleri alınarak tablolaştırılmıştır. Milli parkın kontrolü, güvenliği ve parka yönelik bilgilendirmenin eksikliği anket sonuçlarından çıkan temel sorunlar/eksiklikler olarak belirlenmiştir. Araştırma, ziyaretçi yönetimindeki sorunlara çözüm önerileri ile son bulmaktadır.

ABSTRACT

Keywords:
Cappadocia, Protected Area, Visitor Impact Management, Local Visitors

With the development of the tourism sector and the increase in the number of people participating in tourism, the demand for protected areas, especially by visitors, is also increasing. Damaging the area, consciously or unintentionally, during excursions and recreational activities carried out by visitors can cause irreversible damage. The purpose of the research is to evaluate the visitor management practices carried out in Göreme National Park and the Rock Sites of Cappadocia by local visitors. In this context, it is planned to present suggestions for improving visitor management and creating visitor experiences in Cappadocia, one of the most visited regions of Turkey. The data were collected through a survey from local visitors visiting Göreme in 2019. A total of 169 usable questionnaires were obtained and tabulated by taking the mean and standard deviation values of the data. The control and security of the region and the lack of information about the park were also identified as the main problems/deficiencies that emerged from the survey results. The research ends with suggestions for solutions to the problems in visitor management.

* Bu makale, yazar Derya Toksöz'ün, Kemal Birdir danışmanlığında gerçekleştirilen "Korunan Alanlara Yönelik Ziyaretçi Etkilerinin Belirlenmesi ve Yönetilmesi: Göreme Milli Parkı Örneği" başlıklı doktora tez çalışmasından üretilmiş olup, çalışma için Mersin Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 19.09.2019 tarihli ve 025 nolu kararınca etik kurul onayı alınmıştır.

1. GİRİŞ

Spesifik turizm destinasyonları olarak korunan alanlar, hava durumu, mevsim, ziyaretçi etkileri, endüstriyel, tarımsal etkiler, ışık ve gürültü dahil olmak üzere birçok girdiyi çıktığı ve faktörü içeren karmaşık sistemlerdir (Paskova, vd., s. 1). Günümüzde korunan alanlar, uluslararası ve ulusal doğa ve kaynak koruma çabalarının en önemli unsurlarının başında gelmektedir. Yasal-yönetimsel araçlar ve insan kullanımına getirilen sınırlamalar sayesinde bu alanlar doğal ve kültürel kaynakların, biyolojik çeşitliliğin korunmasında önemli bir işlev görmektedir (Türkmen & Dönmez, 2015, s. 190). Korunan alanlarda turizm gelişiminin sürdürülebilirliği büyük ölçüde destinasyonların ziyaretçi davranışlarını, doğa ve peyzajın korunması birincil amacı ile uyumlu hale getirerek ziyaretçi aktivitelerini iyi yönetebilme yeteneğine bağlıdır (Paskova, vd., 2021, s. 1). Ziyaretçiler, tarihi ve doğal yapılardan, müzelere kadar uzanan çeşitli türdeki yerleri ziyaret etmektedirler. Korunan alanların, yoğun ziyaretçi akınına ağırlasa da hem görünüm hem ürün sunumu açısından cazibelerini devam ettirmesi beklenmektedir. Aynı zamanda temel bir özellik olarak korunan alanların kamuya açık kalması gerekmektedir. Bu durum, kaynakların ve kapasitelerin sınırlı olduğu bu tür yerlerde kullanım ve koruma dengesi bağlamında güçlü bir baskının oluşmasına neden olmaktadır (Hassan, 2013, s. 410). Kültürel değerlere ve doğal alanlara sahip yerlere yönelik ziyaretler artmakta olup bölgenin sürdürülebilir yönetimi konusunda, yönetim üzerinde baskı oluşturmaktadır (Hassan, 2013, s. 411; Pedersen, 2002, s. 25).

Yapılan çalışmalarda, bir alanın sürdürülebilirliği için bölgeyi ziyaret eden kişilere sınırların kontrolsüz bir biçimde açılması durumunda çevrenin kalitesinin bozulacağına dair değerlendirmelere yer verilmektedir (Marsiglio, 2017; Thomas vd., 2005). Alan için belirlenmiş olan ziyaretçi sayısı ve standartları aşıldığında alan yönetimi, bölgenin dokusunun ve güzelliğinin bozulmaması için belirli tedbirler almaktadır (Huddart & Stott, 2019, s. 6). Bu bağlamda, korunan alanlarda kaynak ve kullanıcı arasındaki hassas olan koruma-kullanma dengesinin sağlanabilmesi ve turizm potansiyelinin en iyi şekilde değerlendirilmesi için ziyaretçi etkilerinin belirlenmesi ve bu etkilere yönelik uygun, işlevsel ziyaretçi yönetim planlarının oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Korunan alan yöneticileri, ziyaretçi ihtiyaçlarını koruma hedefleriyle dengelemek zorundadır. Turizmden kaynaklanan etkiler çeşitlidir ve her zaman bu etkiler kolayca belirlenemediğinden korunan alanları yönetmek karmaşık bir görevdir (Mansuroğlu vd., 2021, s. 217). Örneğin, kırsal-doğal alanlar ve milli parklar dinlenme/boş zaman etkinlikleri için popüler yerlerdir. Pek çok ziyaretçi araba ile gelerek bu bölgelerden geçmektedir. Buna bağlı olarak da doğal alanlarda ve milli parklarda trafik yoğunluğu artış göstermektedir (Beunen vd., 2006, s. 376). Ziyaretçiler, korunan alanları hem olumlu hem de olumsuz olarak etkileyen, değişim etkenleri olarak hareket etmektedirler. Ziyaretçilerin korunan alanlara yönelik doğrudan etkilerini daha iyi tanıyıp kontrol edebilen alan yöneticileri, ziyaretçi kaynaklı dolaylı etkileri de alanın genel refahı için aynı derecede önemli olarak değerlendirmektedirler (Lian, 2015, s. 490). Korunan alanlardaki ziyaretçi kaynaklı baskıyı azaltabilmek ve ziyaretçi memnuniyetini sağlayabilmek için ziyaretçi etki yönetimi modelleri oldukça kritik bir öneme sahip olmaktadır.

Ziyaretçi etki yönetimi, alan üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmek için ziyaretçi faaliyetlerini düzenleyerek sürdürülebilir turizm gelişimini teşvik eden bir araçtır (Alubel vd., 2021, s. 2). Yönetimin temelinde, olumsuz etkileri en aza indirirken olumlu etkileri artırmak için ziyaretçi tutumunu, deneyimlerini ve davranışlarını değiştirerek bu tür alanların doğasını korumaya yönelik stratejiler ve önlemler yer almaktadır (Kuo, 2003). Ziyaretçi deneyim kalitesinin azaldığı ve alanın özel ruhunun kaybolduğu eşik; alanın sürdürülebilirliğinin risk altına girmesine ve yerel topluluğun yaşam kalitesinin bozulmasına neden olabilmektedir (Drummond & Yeoman, 2001, s. 104). Alan yönetiminin, yalnızca turist sayısını ve gelirlerini arttırmaya yönelik planlama yerine, turizm kaynaklarının da sınırlı olduğunu kabul eden ve bu sonlu kaynakların optimum kullanımını sağlamaya yönelik faaliyetleri içermesi beklenmektedir (Avcı, 2007, s. 490).

Yürütülen bu çalışmanın araştırma alanı, Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Alanları olarak belirlenmiştir. Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri (Göreme Tarihi Milli Parkı 22 Ekim 2019 tarihinde milli park statüsünden çıkarılmıştır) İç Anadolu bölgesinde Nevşehir ili sınırları içerisinde yer almaktadır. Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri'nin bulunduğu alanın genel adı incelendiğinde Kapadokya isminin kullanıldığı görülmektedir. Kapadokya Kayseri, Niğde ve Kırşehir üçgeni içinde kalan coğrafi bölge olarak bilinmekte ve bölgenin sınırlarını siyasal sınırların değil de coğrafi özelliklerin belirlendiği görülmektedir (Korat, 2010, ss. 18-19). Göreme Milli Parkı 1985 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne hem kültürel hem doğal miras alanı olarak dahil olmuştur. 1986 yılında milli park ve sonrasında 1. derece, 2. derece ve 3. derece sit alanı ilan edilmiştir. Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri, Türkiye'nin en çok ziyaret edilen milli parklarından (Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022). Aynı zamanda söz konusu alan, dünya kültür mirası listesinde hem doğal hem kültürel açıdan korunmaya değer görülmüş 35 yerden birisidir (UNESCO, t.y.) Turistik aktiviteler sırasında, ziyaretçi eylemlerinin olumsuz sonuçları beraberinde getirme ihtimali söz konusu olduğundan ziyaretçi etkilerinin yönetilmesi birçok korunan alan için ortak bir yönetim meselesidir. Ziyaretçi etki yönetiminin temel amacı; turistik alanlara yönelik ziyaretçi akışını düzenleyerek, istenmeyen sonuçları en aza indirmek veya bu sonuçları önlemektir (Mason, 2005). Böylece destinasyon da turistik çekiciliğini korumaya

devam edebilecektir. Türkiye'nin en çok turist çeken noktalarından birisi olan Göreme Milli Parkı için oluşturulacak ideal bir ziyaretçi etki yönetimi planı ile bölgenin sürdürülebilirliği sağlanacaktır. Böylece, alanın sahip olduğu doğal ve kültürel dokunun korunması için etkin bir yönetim planının temelleri atılabilecektir. Yoğun bir ziyaretçi talebi alan Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri üzerinde yapılan bu araştırmada, Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri'nde yürütülen ziyaretçi etki yönetimi uygulamalarının yerli ziyaretçiler tarafından nasıl değerlendirildiği araştırılmıştır. Böylece, alan yönetimindeki eksiklikler ve sorunlar tespit edilerek alan paydaşlarına yönelik öneriler oluşturulmuştur.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ziyaretçi Etki Yönetimi

1970'lerin ortalarından bu yana, çevre üzerinde baskıya neden olan faktörlerin başında gelen ziyaretçi kullanımı için uygun tür, seviye ve kullanım koşullarını belirleme ve çeşitli planlama ve yönetim çerçeveleri geliştirme çalışmaları yürütülmektedir (Nilsen & Tayler, 1997, s. 49). Shackley'ye (2012) göre, ziyaretçi etki yönetimi negatif etkileri en aza indirirken olumlu etkileri artırmak için ziyaretçilerin faaliyetlerini etkileyen bir süreçtir. Zelenka ve Kacetl'e (2013, s. 6) göre ziyaretçi etki yönetimi, ziyaretçi akışlarını ve ziyaretçilerin davranışlarını yönlendirmek amacıyla yapılan yönetim teknikleri ve kullanılan araçlar bütünüdür. Ziyaretçi etki yönetimi, ilgili alana yönelik ziyaretçiden kaynaklı zararların çözümü ve ziyaretçi davranışlarının düzenlenmesi uygulamalarını içermektedir (Hassan, 2013, s. 411). Ziyaretçi etki yönetiminin temel amacı, ziyaretçi deneyimlerine ve memnuniyetine olumlu katkı sağlarken kaynak değerleri üzerindeki baskının artırılmadan kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması olarak ifade edilmektedir (Düzgüneş, 2017, s. 69).

Ziyaretçi etki yönetimi şu şekilde tanımlanmaktadır: “Ziyaretçilerin kaliteli sürdürülebilir bir deneyim yaşamalarını sağlamak prensibiyle ziyaretçi deneyim kalitesini en üst düzeye çıkarmak ve alanın genel hedeflerine ulaşılmasına yardımcı olan bir uygulamadır” (McArthur & Hall, 1996, s. 37). Başka bir tanımda ise “ziyaretçiler tarafından gerçekleştirilen etkinlikler sonucu meydana gelen çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri ortadan kaldıran veya en aza indirgeyen, ziyaretçilerin sürdürülebilir çevresel davranış içinde nitelikli deneyimler elde etmelerini sağlayan bir yönetim planı” şeklinde ifade edilmektedir (Düzgüneş, 2017, s. 69; Akten, 2009). Ziyaretçi etki yönetimi uygulamasında temel amaç, alanın sahip olduğu değerlerin bozulmadan sürdürülebilir kullanımını sağlayacak şekilde ziyaretçilerin olumsuz etkilerini azaltmaktır. Böylece sonradan ortaya çıkabilecek düzenleme ve iyileştirme eylemleri ile potansiyel maliyetler engellenmiş olacak ve alanın sürdürülebilir kullanımı sağlanmış olacaktır (Doğan & Metin, 2022, s. 30).

2.2. Ziyaretçi Etki Yönetimi Uygulamaları

Alanyazında ziyaretçi etki yönetimi uygulamalarına yönelik pek çok farklı yaklaşımlar mevcuttur. Örneğin, doğal kaynaklara sahip alanların yöneticilerine yönelik ziyaretçi etki yönetimi teknikleri şunları içermektedir (Candrea & Ispas, 2009; Arnberger vd., 2002);

- Alana erişime göre düzenleme (zonlama)
- Ziyaretçi türüne göre düzenleme (fiyat aracılığıyla)
- Giriş veya kullanıcı ücretleri uygulaması
- Alana ve olanaklara yönelik bilgi aktarma
- Ziyaretçi davranışını düzenleme (davranış kodları)
- Alandaki önemli kuruluşların ziyaretçileri bölgeye getirmeleri konusunda çalışmalar yapma.

Ziyaretçi etki yönetimine yönelik uygulanan farklı yönetim uygulamaları vardır. Tablo 1'de bu uygulamalar ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.

Tablo 1. Yüksek Seviyeli Ziyaretçi Kullanımlarını Yönetmek için Kullanılan Uygulamalar

Strateji	Yönetim Taktik ve Araçları
1. Korunan alanın tamamının kullanımını azaltmak	1. Korunan alanın tamamındaki ziyaretçilerin sayısını sınırlandırmak 2. Kalış süresini sınırlandırmak 3. Diğer alanların kullanımını teşvik etmek 4. Belirli beceriler ve/veya ekipman gerektirmek 5. Ziyaretçiler için belirli bir giriş ücreti belirlemek 6. Belirli bölgelere girişi daha zor hale getirmek
2. Sorunlu alanların kullanımını azaltmak	1. Sorunlu alanlar ve alternatif alanlar hakkında bilgi vermek 2. Sorunlu alanın kullanılmasını vazgeçirmek veya yasaklamak. 3. Sorunlu bölgedeki ziyaretçi sayısını sınırlandırmak

	<p>4. Sorunlu alanlarda belirli süre kalma sınırını teşvik etmek veya talep etmek</p> <p>5. Erişim alanlarını daha zor /kolay hale getirmek</p> <p>6. Sorunlu alanlardaki olanakları/çekicilikleri elemek veya alternatif alanların olanaklarını/çekicilik merkezlerini iyileştirmek</p> <p>7. Yaya ulaşımını teşvik etmek</p> <p>8. Farklı beceri/ekipman gereksinimlerini belirlemek</p> <p>9. Farklı ziyaretçi girişi ücretleri uygulamak</p>
3. Kullanım zamanlamasını değiştirmek	<p>1. En yoğun kullanım dönemleri dışında kullanımı teşvik etmek</p> <p>2. Etki potansiyeli yüksek olduğunda kullanımı engellemek/ yasaklamak</p> <p>3. Aşırı yoğun dönemlerde yüksek giriş ücreti talep etmek</p>
4. Kullanım türünü ve ziyaretçi davranışını değiştirmek	<p>1. Zarar verici uygulamalar/ekipmanları engellemek/yasaklamak</p> <p>2. Alana yönelik gerekli davranış, beceri, donanımları teşvik etmek</p> <p>3. Korunan alanlara yönelik etik davranışlara yönelik bilgi vermek</p> <p>4. Geceleme yapmayı yasaklamak</p>
5. Ziyaretçi beklentilerini değiştirmek	<p>1. Ziyaretçilere kültürel miras alanlarının kullanımı hakkında bilgi vermek</p> <p>2. Ziyaretçilere doğal miras alanlarının kullanımı hakkında bilgi vermek</p>
6. Kaynakların sürdürülebilirliğini (dayanırlığını) arttırmak	<p>1. Alanı etkiden korumak</p> <p>2. Alanı güçlendirmek</p>
7. Kaynağı korumak / iyileştirmek	<p>1. Sorunları yok etmek</p> <p>2. Etkilenen yerleri korumak/iyileştirmek</p>

Kaynak: *Eagles, McCool, Haynes & Phillips, (2002, s. 88).*

Ziyaretçi etki yönetimi, ziyaretçi sayılarını kontrol etmek, ziyaretçi davranışını anlamak/kontrol altında tutmak, ziyaretçi deneyimini iyileştirmek ve destinasyonda memnuniyet yaratmakla ilgilidir. Ancak, söz konusu yönetim, ziyaretçilerin alandaki davranışlarını daha sürdürülebilir olacak şekilde değiştirmektedir (Candrea & Ispas, 2009). Ziyaretçi etki yönetimi, teknikleri, yaklaşımları, boyutları ve uygulamaları bakımından farklılık gösterebileceği birçok çalışmada ifade edilmiştir. Yapılan çalışmalarda ziyaretçi etki yönetiminin, daha sık milli parklarda kullanıldığı ifade edilmektedir. Aynı zamanda, ziyaretçi etki yönetiminin, giderek artan ziyaretçi sayısı ile doğal kaynakların aşırı kullanılmasına karşı koymak için sürdürülebilir bir gelişme aracı olarak görüldüğü belirtilmektedir (Watkins, t.y. s. 1).

2.3. Alanyazın Taraması

Yapılan alanyazın incelemesinde korunan alanlarda ziyaretçi etki yönetimi faaliyetleri ve ziyaretçi etkilerinin yönetilmesi ile ilgili çeşitli çalışmalara erişilmiştir. Takip eden kısımda bu çalışmalara ilişkin açıklamalar yer almaktadır. Gelişmiş ülkelerde yer alan pek çok milli parkta ziyaretçi etki yönetimi etkin bir şekilde sağlanmakta olup uluslararası alanyazında, ziyaretçi etki yönetim stratejileri ve ziyaretçi yönetim araçlarına ilişkin çok sayıda teorik, kavramsal ve uygulamalı araştırmalar yer almaktadır (Kebete & Wondirad, 2019; Farrell & Marion, 2002). Ancak ülkemizdeki milli parklarda ziyaretçi yönetimi konusu yakın zamanlarda gündeme gelmiş olduğu için ulusal yazında konuya ilişkin çalışmaların az olduğu belirtilebilir (Göktuğ & Korkut, 2016, s. 119). Ziyaretçi etkilerinin yönetimine ilişkin olarak destinasyon ve destinasyon türleri (Shackley, 1998; Wachowiak, 2005), çekicilikler (parklar, müzeler, hayvanat bahçeleri) (Braun & Soskin, 2008; Ryan & Savard, 2004; Gilmore & Rentschler, 2002), yönlendirme ve bilgilendirme (Cole & Daniel, 2003) ve ziyaretçi akışı (Lawson, 2006) konuları üzerine çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca, ziyaretçi davranışları (Graham, Nilsen, & Payne, 2019; Riungu vd., 2021) üzerine literatürde çalışmaların olduğu görülmüştür. Endonozya (Damanik & Yusuf, 2022), Norveç (Breiby vd., 2022), Hırvatistan (Mandić, 2023) gibi dünyanın farklı ülkelerinde de ziyaretçi (etki) yönetimi üzerine çalışmalara literatür taraması sırasında rastlanmıştır.

Yürütülen çalışma ile öncelikle, Göreme Milli Parkı'nda ziyaretçi etki yönetimine yönelik yapılan çalışmalar araştırılmış, tarama kapsamı genişletilerek milli park öncelik olmak üzere korunan alanlardaki ziyaretçi etki yönetimi araştırmaları taranmıştır. Göreme Milli Parkı'nın korunması ve/veya yönetilmesine yönelik olarak alanyazında Çeşmeci ve Kırıcı Tekeli'nin (2018), Çolakkadioğlu'nun (2017) ve İlhan'ın (1999) çalışmalarına rastlanmıştır. Çeşmeci ve Kırıcı Tekeli (2018) tarafından yürütülen çalışmada Göreme Milli Parkı'nın sürdürülebilir turizm açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, Göreme Milli Parkı paydaşları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan SWOT analizi sonucunda parkın *güçlü yönleri* (en sık tekrar eden

ifadeler): a) UNESCO dünya mirası listesinde olması, b) eşsiz bir bölge olması ve c) -jeolojik bakımdan önemli olması, *zayıf yönleri*: a) Farklı statülerde korunan alanların bulunması; b) Yerel halkın bilinçsiz olması ve c) Denetim ve uygulamaların zorluğu (Milli parkın içerisinde yerleşim alanlarının bulunmasından dolayı) olarak belirtilmiştir. Milli Parkın sahip olduğu *fırsatlar*; a) UNESCO'dan destek alınabilmesi, b) Turizm yatırımları için sağlanan teşvikler, c) Yeni keşfedilecek alanların varlığı, olarak belirtilmiştir. Milli parkta sürdürülebilir turizm için en önemli *tehditlerin*, “Çarpık yapılaşma”, “Yoğun araç trafiği” ve “Alternatif turizm adı altında yapılan hatalar (motosiklet, jeep, ATV vb. araçlarla turlar)” olduğu tespit edilmiştir. Çolakkadıoğlu (2017) tarafından yapılan çalışmada, Göreme Milli Parkı'nda yaşanan paydaş sorunlarının neler olduğu ve paydaşlar arasındaki sorunlara yönelik olarak çözüm önerileri ortaya konulmak istenmiştir. Anket ve görüşme aracılığıyla veriler toplanmış ve paydaş analizi- bulanık bilişsel haritalama gibi analiz teknikleri kullanılmıştır. Alandaki temel sorunlardan biri olarak alanın farklı statülerle koruma altında olmasından kaynaklandığı belirtilmiştir. Ayrıca, kurumların kendilerine verilen sorumluluklara karşın, bu sorumlulukları gerçekleştirmede yeterli yetkiye (paylaştırılmış görev yetkisinden dolayı) sahip olmadıkları ifade edilmiştir. Alanların korunmasında, paydaşlar olarak bilinen birey ve/veya grupların yönetimde yer almaları gerektiği önerisinde bulunulmuştur. İlhan (1999), Nevşehir bölgesinde turizm gelişiminin iyi yönetilebilmesi ve bölgenin sürdürülebilir bir kalkınmayı yakalayabilmesi için bölgesel turizm planlaması modeli üzerine bir çalışma yürütmüştür. Nevşehir bölgesinde yer alan ve turizm gelişimini, planlamasını etkileyen kamu kesimi yetkilileri (30 kişi) ve turizm işletmecileri (35 kişi) ile yüz yüze görüşmeler yürütülmüştür. Kamu kesiminin vermiş olduğu cevaplar üzerinden yapılan içerik analizinde şu bulgulara rastlanmıştır; Nevşehir'in turizm gelişiminde güçlü olduğu yön “Bölgenin doğal ve kültürel çekicilikleri”, Nevşehir'in turizm gelişiminde zayıf kaldığı yönler “Turizm işletmelerinin hizmet kalitesinin düşüklüğü, Plansız turizm gelişimi, Altyapı yetersizliği”, Nevşehir'in turizm gelişimini tehdit eden sorunlar “Doğal ve kültürel değerlerin korunamaması ve iyileştirilememesi, Pazarlama eksiklikleri” şeklindedir. Velmurugan, Thazhathethil ve George (2021) tarafından yapılan çalışmada, ziyaretçi etki yönetiminin Eravikulam Ulusal Parkı'ndaki (ENP) eko turizm ve vahşi yaşam ile ilgili ziyaretçi deneyimi ve memnuniyeti üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda ziyaretçi etki yönetiminin ziyaretçilerin genel memnuniyetini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

İncelenen çalışmalarda, özellikle tabiat parklarını ve doğal parkları ziyaret edenlerin alana yönelik (çevre, doğa ve canlılar) olumsuz etkilerine, ziyaretçi deneyimlerine, rekreasyonel faaliyetlere odaklanılırken, daha bütüncül bir bakış açısıyla hem kültürel hem doğal miras alanı olarak kabul edilen bir bölgede ziyaretçilerin alan yönetimini nasıl değerlendirdiklerine dair bir çalışmaya rastlanamamıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Yürütülen çalışmanın amacı, Göreme Milli parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri'ndeki ziyaretçi etki yönetimi uygulamalarının yerli ziyaretçiler tarafından nasıl değerlendirildiğinin araştırılmasıdır. Elde edilecek veriler ışığında, alanın yönetiminde karşılaşılan/yaşanan güçlükler ziyaretçi perspektifinden değerlendirilerek alan yönetimine/yöneticilerine katkı sunması amaçlanmıştır. Böylece, Türkiye'nin en çok ziyaretçi çeken noktalarından birisi olan Kapadokya'ya ilişkin ziyaretçi etki yönetiminin iyileştirilmesine ve bu haliyle ziyaretçi deneyimlerinin iyileştirilmesine yönelik öneriler sunulması hedeflenmiştir. Ziyaretçi etki yönetimi, alana yönelik ziyaretçi kullanımlarını ve deneyimlerini kapsaması nedeniyle yürütülen bu çalışmada ziyaretçilerin alana yönelik deneyimlerine yer verilmiştir. Göreme Milli Parkı için kapsamlı ve bütüncül bir ziyaretçi etki yönetimi planının alan için önerilmemesi olmasın bu çalışmayı önemli kılmaktadır. İyi geliştirilmiş bir ziyaretçi etki yönetim planı ile ziyaretçilerin alanın kaynaklarına erişimi kontrol edilerek, karşılaşılabilecek sorunlar gözlemlenip düzeltici önlemler alınabilir ve böylece ziyaretçilere mümkün olan en iyi hizmet sunumu yapılırken alanın korunması ve sürdürülebilirliği de sağlanabilir (Garrod vd., 2002). Ziyaretçi etki yönetimi uygulamalarının olmaması ve/veya etkin yürütülmemesi sonucunda alana yönelik geri dönüşü olmayan zararlara veya alanın kapatılması (çekiciliğini yitirmesi sonucu ziyaret talebinin olmaması) gibi olumsuz durumlara sebebiyet verilebilmektedir (Leask, 2010, s. 155). Ancak, planlı ve sistemli bir ziyaretçi etki yönetimi ile bunların önüne geçilebileceği değerlendirilmektedir. İyi hazırlanmış ve etkin uygulanan ziyaretçi etki yönetimi faaliyetleri, ziyaretçilerin daha kolay, bilgilendirici ve doyurucu bir deneyim yaşamasına ve korunan alandan memnun olarak ayrılmasına katkı sunmaktadır.

3.2. Araştırmanın Modeli, Türü ve Veri Toplama Aracı

Araştırmada, tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri halen veya geçmişte var olanı olduğu haliyle tanımlamaya çalışan, araştırmaya konu olan olay, birey veya nesneyi kendi koşulları içinde olduğu gibi tanımlamaya çalışan araştırma modelidir (Karasar, 2014, s. 77). Araştırma, amaca dayalı olarak yapılan sınıflamalardan; betimleyici ve keşfedici araştırma türünü barındırmaktadır. Tanımlama ve açıklama amacı taşıyan betimleyici araştırmanın odağında, araştırılan nesne ya da olgunun mevcut durumunu ifade etmek yer almaktadır. Var olan duruma anlam vermeye/anlamlandırmaya yönelik yürütülen araştırmalar tanımlayıcı özellik taşımaktadırlar (Ural & Kılıç, 2013, ss. 18-19). Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır.

Anket formunun ifadeleri oluşturulurken daha önce konu üzerine yapılmış çalışmalardan faydalanılmıştır (Gül & Akten, 2005; Candrea & Ispas, 2009; Düzgüneş, 2017). Araştırma evrenini milli parkı ziyaret eden yerli ziyaretçiler oluşturmaktadır. Parka gelen yerli ziyaretçilerden anket formu aracılığıyla veriler toplanmıştır. Anket 3 kısımdan oluşmakta olup ilk kısımda, yerli ziyaretçilere ilişkin tanımlayıcı bilgiler yer almaktadır. İkinci kısımda, milli parkın özelliklerine ve alan yönetimine dair genel ifadeler, son kısımda ise 19 maddeden oluşan ziyaretçi etki yönetim kriterleri yer almaktadır. Ziyaretçilerden alanı düşünerek ifadelerle 1 (Çok kötü) ile 5 (Çok iyi) arasında değerlendirmeleri istenmiştir. Araştırma verileri elde edildikten sonra veriler IBM SPSS 19 programına atılmış ortalama, frekans ve yüzdelik gibi değerler alınmıştır.

3.3. Evren ve Örneklem

Milli parkı ziyaret eden kişi sayısına ilişkin doğrudan veriler olmadığı için Kapadokya bölgesinde konaklayan ve/veya Göreme Açık Hava Müzesi'ni ziyaret eden kişi sayısı üzerinden milli park ziyaretçi sayısı çıkarımı yapılabilmektedir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ana sayfasında yer alan istatistiklerde, Göreme Açık Hava Müzesi 2018 yılında en çok ziyaret edilen 10 ören yeri listesinde 1.113.409 kişi ile 3. sırada yer almaktadır. 2019 yılında 1 milyon 403 bin 444, 2020 yılında 277 bin 591 yerli ve yabancı gezgin bölgeyi ziyaret etmiştir (Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020; Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2019). Bu rakamlar, yerli ve yabancı ziyaretçilerin toplamını içerdiği için örneklem belirlenirken bu durum göz önüne alınmıştır. Veri toplama sürecinde 169 geçerli anket formu elde edilmiştir. Faktör analizi ve çok değişkenli analizler için örneklemin evreni temsil kabiliyetine ilişkin araştırmalar incelendiğinde genel olarak örneklem büyüklüğü, değişken sayısının (soru sayısı, madde sayısı) 5 katı olarak önerilmektedir (Doğan & Başokçu, 2010; Child, 2006). Yapılan bu çalışma, durum çalışması özelliğini taşıdığı için evren genellemesinden ziyade alan yönetimine yönelik önerilerin oluşturulması amaçlanmıştır. Ziyaretçiler üzerine yapılan anket uygulamasında, olasılığa dayalı olmayan örnekleme türlerinden biri olan kolayda örnekleme tekniği seçilmiş ve yüz yüze temas kurularak katılımcılardan veriler toplanmıştır. Araştırma kapsamına ziyaretçi yönetimi uygulamaları dahil edilmiş ve araştırmaya Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri'ni ziyaret edene yerli ziyaretçiler dahil edilmiştir.

4. BULGULAR

Bu kısımda araştırmanın bulgularına yer verilmektedir. İlk tabloda, araştırmaya katılan (169 kişi) yerli ziyaretçilerin cinsiyet, eğitim durumu, çalışma durumu, yaş, ikamet edilen bölge, gelir durumu, milli parkı ziyarette yararlandığı bilgi kaynağı, konaklama yeri ile ilgili tanımlayıcı istatistiklere yer verilmektedir.

Tablo 2. Yerli Ziyaretçilere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Özellik	Frekans	Yüzde%	Özellik	Frekans	Yüzde%
Cinsiyet			Gelinen Bölge		
Kadın	67	39,6	İç Anadolu	59	34,9
Erkek	102	60,4	Marmara	26	15,4
Toplam	169	100,0	Akdeniz	37	21,9
			Ege	12	7,1
Eğitim Durumu			Karadeniz	9	5,3
İlköğretim	14	8,3	Doğu Anadolu	9	5,3
Lise	51	30,2	Güneydoğu Anadolu	17	10,1
Üniversite	93	55,0	Toplam	169	100,0
Lisansüstü	11	6,5	Bilgi Kaynağı		
Toplam	169	100,0	Turizm işletmecileri, seyahat acentaları	20	11,8
Genel Çalışma Durumu			Medya (TV., gazete, magazin, vb.)	13	7,7
Ücretli bir işte çalışıyor	30	17,8	Akraba ve arkadaş tavsiyeleri	58	34,3
İşveren	19	11,2	İnternet	52	30,8
İş arıyor	14	8,3	Turizm fuarları ve sergileri	9	5,3
Emekli	20	11,8	Diğer	17	10,1
Diğer	86	50,9	Toplam	169	100,0
Toplam	169	100,0	Konaklama		

			5 yıldızlı otel	9	5,3
Yaş			4 yıldızlı otel	39	23,1
24 yaş ve altı	26	15,4	3 yıldızlı otel	18	10,7
25-34 yaş	38	22,5	Butik (kaya)otel	30	17,8
35-44 yaş	46	27,2	Akraba(Arkadaş yanı	47	27,8
45 yaş ve üstü	59	34,9	Diğer	26	15,6
Toplam	169	100,0	Toplam	169	100,0
Gelir Düzeyi*					
Düşük	21	12,4			
Orta	105	62,1			
Yüksek	43	25,4			
Toplam	169	100,0			

*Türkiye'nin ekonomik düzeyine göre değerlendirilmeleri istenmiştir.

Tablo 2'ye göre araştırmaya katılanların %60,4'ü (102 kişi) erkek %39,6'sı (67 kişi) kadındır. Katılımcıların %55'i (93 kişi) üniversite, %30,2'si lise, %8,3'ünün ilköğretim ve %6,5'inin lisansüstü eğitime sahip olduğu görülmektedir. Genel çalışma durumları incelendiğinde katılımcıların yarısından fazlasının (%50,9) diğer (öğrenci, ev hanımı vb.) grubunda yer aldığı, %17,8'inin (30 kişi) ücretli bir işte çalıştığı, yaş gruplarına göre ise %34,9'unun (59 kişi) 45 ve üstü yaş, %27,2'sinin (46 kişi) 35-44 yaş arasında, %22,5'inin (38 kişi) 25-34 yaş arasında, %15,4'ünün (26 kişi) 24 yaş ve altında olduğu görülmektedir.

Araştırmaya dahil olan katılımcıların %62,1'i (105 kişi) gelir düzeylerini orta gelir düzeyi, %25,4'ü (43 kişi) yüksek gelir düzeyi, %12,4'ü (21 kişi) düşük gelir düzeyi olarak belirtmişlerdir. Katılımcıların milli parka hangi bölgeden geldikleri incelendiğinde, %34,9'unun (59 kişi) İç Anadolu, %21,9'unun (37 kişi) Akdeniz, %15,4'ünün (26 kişi) Marmara, %10,1'inin (17 kişi) Güneydoğu Anadolu, %7,1'inin (12 kişi) Ege, %5,3'ünün (9 kişi) Karadeniz ve %5,3'ünün (9 kişi) Doğu Anadolu bölgelerinin yer aldığı görülmektedir. Araştırmaya dahil olan katılımcıların geldikleri bölgeler incelendiğinde en çok katılımcının geldiği ilk bölge Kapadokya bölgesinin içine bulunduğu ve Kapadokya'ya yakın olan bölgenin olduğu görülmektedir.

Katılımcıların milli parkı ziyaretlerinde yararlanan bilgi kaynakları incelendiğinde ilk sırada %34,3'lük (58 kişi) oranla "akraba ve arkadaş tavsiyeleri" yer almaktadır. Sonrasında sırası ile internet (%30,8 - 52 kişi), turizm işletmecileri, seyahat acentaları (11,8 - 20 kişi), diğer (%10,1 - 17 kişi), medya (TV., gazete, magazin, vb.) (%7,7 - 13 kişi) ve son sırada turizm fuarları ve sergileri (%5,3 - 9 kişi) yer almaktadır. Katılımcıların konaklama yerleri incelendiğinde %27,8'inin (47 kişi) akraba/arkadaş yanını, %23,1'inin (39 kişi) 4 yıldızlı oteli, %17,8 (30 kişi) butik (kaya)otel, %15,6'sının (26 kişi) diğer seçeneğini, %10,7'sinin (18 kişi) 3 yıldızlı oteli ve %5,3'ünün (9 kişi) 5 yıldızlı oteli tercih ettikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların konakladıkları yerler değerlendirildiğinde, ilk sırada akraba/arkadaş yanında konaklama yapması dikkate değer görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TUIK), 2019 yılında yayımlanmış olduğu "iç turizm pazarı seyahatlerinde kalınan konaklama türü ve çeyreklere göre seyahat sayısı, 2009-2019" başlıklı raporunda, 2018 yılında gerçekleştirilmiş olan 78.523 seyahatin 54.023'ü aile/arkadaş evinde konaklama yapılarak gerçekleştirildiği (aile/akraba ziyareti) bilgisi yer almaktadır.

Milli parkı ziyaret eden yerli ziyaretçilerin milli park bağlamında yöneltilen anket ifadelerine vermiş oldukları yanıtlara yer verilmektedir.

Tablo 3. Yerli Ziyaretçilerin Milli Parka Yönelik İfadelerine İlişkin Bulgular

Özellik	Frekans	Yüzde%	Özellik	Frekans	Yüzde%
Parka Geliş Sayısı			Parktaki Önemli Sorunlar (İlk beş sorun-birden fazla seçenek işaretlenmiştir) n: 369		
İlk kez	57	33,7	Bilgilendirme ve yönlendirme unsurlarının eksikliği	88	23,7
2. kez	78	46,2	Alanın Korunması	86	23,2
3.kez	22	13,0	Güvenlik	77	20,9
4 ve üstü kez	12	7,1	Kontrol ve denetim yetersizliği	69	18,9
Toplam	169	100,0	Tuvalet eksikliği	49	13,3

Parka Geliş Nedeni (İlk beş neden-birden fazla seçenek işaretlenmiştir)n:288			Toplam	369	100,0
Peribacaları	118	41	İdeal Bir Yönetim İçin Yapılması Gerekenler (birden fazla seçenek işaretlenmiştir) n:329		
Peyzajı (manzara) izlemek	50	17,4	Ziyaretçiler bilgilendirilmelidir.	118	35,9
Doğal kaya oluşumları	41	14,2	Park içerisindeki görevli sayısı artırılmalıdır.	81	24,6
Balon turu	40	13,9	Bilgilendirme tabelalarının sayısı artırılmalıdır.	50	15,2
Diğer	39	13,5	Görevliler eğitilmelidir.	42	12,8
Toplam	288	100,0	Parkın bütçesi yükseltilecek ziyaretçi kullanımları için tesisler artırılmalıdır.	38	11,5
Parkın En Önemli Özelliği			Toplam	329	100,0
İlginç kanyon ve kaya oluşumları	65	38,5	Ziyaretlerinin Beklentilerini Karşılama Durumu		
Tarihi ve kültürel değer taşıyan alanların varlığı	45	26,6	Beklentilerimin üzerindedir.	71	42,0
Peyzaj (manzara) güzelliği	37	21,9	Beklentilerimi karşıladı.	83	49,1
Doğal Güzellik	17	10,1	Beklentilerimin altındaydı.	15	8,9
Diğer	5	3,0	Toplam	169	100,0
Toplam	169	100,0			

Katılımcıların %46,2'si (78 kişi) parka ikinci kez, %33,7'si (57 kişi) ilk kez, %13'ü (22 kişi) üçüncü kez gelmiştir. Katılımcıların Göreme Milli Parkı'na geliş nedenleri önem sırasına göre incelendiğinde (birden fazla seçenek seçilmiştir) Peribacaları (118 kişi), Peyzajı (manzara) izlemek (50 kişi), Doğal kaya oluşumları (41 kişi), Balon turu (40 kişi), ve Diğer (39 kişi) unsurların yer aldığı görülmektedir. Parkın en önemli özelliğinin ne olduğuna dair sorulan soruya verilen yanıtların dağılımları şu şekildedir: İlginç kanyon ve kaya oluşumları (65 kişi), Tarihi ve kültürel değer taşıyan alanların varlığı (45 kişi) Peyzaj (manzara) güzelliği (37 kişi). Katılımcılar, milli parkta yer alan önemli sorunları; Bilgilendirme ve yönlendirme unsurlarının eksikliği (88 kişi), Alanın Korunması (86 kişi), Güvenlik (77 kişi), Kontrol ve denetim yetersizliği (69 kişi) ve Tuvalet eksikliği (49 kişi) şeklinde belirtmişlerdir.

Katılımcılar ideal bir ziyaretçi etki yönetimi için yapılması gerekenlere dair uygulamaları/faaliyetleri; "Ziyaretçiler bilgilendirilmelidir." (118 kişi), "Park içerisindeki görevli sayısı artırılmalıdır." (81 kişi), "Bilgilendirme tabelalarının sayısı artırılmalıdır." (50 kişi), "Görevliler eğitilmelidir.", (42 kişi) ve "Parkın bütçesi yükseltilecek ziyaretçi kullanımları için tesisler artırılmalıdır." (38 kişi) şeklinde belirtmişlerdir. Katılımcılar, ziyaret beklentilerine ilişkin vermiş olduğu yanıtlar ise şu şekildedir; 169 katılımcıdan %49,1'i (83 kişi) park ziyaretlerinin beklentilerini karşıladığını, %42'sinin beklentilerinin üzerinde ve %8,9'unun (15 kişi) beklentilerinin altında olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 4'te yerli ziyaretçilerin alanı çeşitli kriterlere göre değerlendirmelerine ilişkin vermiş oldukları yanıtların aritmetik ortalama ve standart sapma dağılımları gösterilmektedir.

Tablo 4. Yerli Ziyaretçilerin Göreme Milli Parkı'nı Çeşitli Kriterlere Göre Değerlendirmesine İlişkin Betimleyici İstatistikler

İfadeler*	Ortalama	Std. Sapma
1.Ulaşım olanakları	4,0059	,52889
2. Konaklama olanakları	4,0178	,50560
3. Altyapı Hizmetleri (yol, elektrik, su vb.)	3,9112	,48592
4. Tarihi ve doğal unsurların korunması	3,5680	,62425
5. Turizm faaliyetlerinin çeşitliliği	3,8284	,53465
6. Otopark alanlarının yeterliliği	3,6272	,59519
7. Bilgilendirme ve yönlendirme tabelalarının yeterliliği	3,4201	,62284
8. Aydınlatma unsurlarının yeterliliği	3,7988	,47031
9. Tuvalet ve lavabo tesislerinin yeterliliği	3,6450	,52722
10. Tuvalet tesislerinin temizliği	3,7811	,46866

11. Çevre temizliği	3,5858	,60260
12. Turizm danışma bürolarının yeterliliği	3,6686	,53142
13. Yeme-içme tesislerinin yeterliliği	3,7870	,47766
14. Güvenlik	3,4379	,62487
15. Giriş fiyatının uygunluğu	3,6095	,53577
16. Yiyecek-içecek fiyatlarının uygunluğu	3,6864	,51396
17. Personelin ilgilenimi	3,6746	,57270
18. Personelin bilgi düzeyi	3,6272	,55375
19. Alanın kontrol ve denetimi	3,4970	,60871

*Yanıt Kategorileri: 1. Çok Kötü, 2. Kötü, 3. Orta, 4. İyi, 5. Çok İyi

Ziyaretçilerin milli parka yönelik ifadelerden (kriterlerden) göreceli olarak önemli gördükleri ifadelerin “Konaklama olanakları” (4,0178), “Ulaşım olanakları”, (4,0059), “Altyapı Hizmetleri (yol, elektrik, su vb.)” (3,9112), “Turizm faaliyetlerinin çeşitliliği” (3,8284) ve “Aydınlatma unsurlarının yeterliliği” (3,7988) faktörlerinin olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde milli parkı alan yönetimi bağlamında değerlendirmeye yönelik ifadelerden göreceli olarak en düşük ortalamaya sahip olanların ise “Bilgilendirme ve yönlendirme tabelalarının yeterliliği” (3,4201), “Güvenlik” (3,4379), “Alanın kontrol ve denetimi” (3,4970) “Tarihi ve doğal unsurların korunması” (3,5680), “Çevre temizliği” (3,5858) olduğu tespit edilmiştir.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yürütülen araştırmada, Türkiye’de hem doğal hem kültürel bağlamda korunan iki yerden birisi olan ve UNESCO’nun koruma ağına dahil olması nedeniyle dünya kültürü açısından önemli bir yere sahip olan Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri’nin korunması, yönetilmesi ve ziyaretçi deneyimlerinin iyileştirilmesi bağlamındaki eksiklerin giderilmesine yönelik çözüm önerilerinin sunulması hedeflenmiştir.

Araştırmaya katılan 169 yerli ziyaretçinin sosyo-demografik verileri, araştırmacılara önemli bazı bilgiler vermektedir. Söz konusu bilgiler ziyaretçi yönetiminin önemli verilerini oluşturmaktadır. Ziyaretçilere ilişkin genel bilgiler şu şekildedir; Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri’ni ziyaret edenlerin yaş grupları incelendiğinde ilk sırada 45 yaş ve üstü (%34,9) ve sonrasında 35-44 yaş (%27,2) aralığında olanların yer aldığı görülmektedir. Daha genç yaş grubunda olanlara oranla orta yaş grubundakilerin Kapadokya’yı daha fazla ziyaret ettiği anlaşılmaktadır. Ziyaretçilerin %62,1’inin orta gelir grubunda olduğu ve %34,9’unun İç Anadolu bölgesinden geldiği tespit edilmiştir. Alanı ziyaret edenlerin yaklaşık üçte ikisi başka illerden (özellikle İstanbul, Aydın, Muğla, Antalya) (ankette il olarak sorulmuş olup sonrasında bölgelere göre birleştirilmiştir) gününbirlik geldikleri için söz konusu oranın doğal olduğu düşünülmektedir. Kapadokya bölgesinin, orta gelir grubuna daha çok hitap ettiği veya orta gelir grubuna ait ziyaretçilerin Kapadokya bölgesine diğer gelir gruplarına oranla daha fazla geldiği ifade edilebilir. Bak tarafından 2015 yılında Kapadokya’yı ziyaret eden yabancı ziyaretçiler üzerine yapılan çalışmada da benzer sonuca ulaşılmıştır. Katılımcıların üçte birinin İç Anadolu bölgesinden Kapadokya’ya geldiği düşünüldüğünde, alana uzaklığın/mesafenin Kapadokya’yı tercihte önemli olduğu ileri sürülebilir. Katılımcıların parkı ziyaretlerinde kullandıkları başlıca bilgi kaynakları sırası ile akraba ve arkadaş tavsiyeleri (%34,3-58 kişi) ve internet (%30,8- 52 kişi) olarak belirlenmiştir. Yerli ziyaretçilerin Kapadokya’yı ziyaretlerinde ağırlıklı olarak akraba ve arkadaş tavsiyelerini tercih ettikleri görülmektedir. Kulaktan kulağa pazarlamanın günümüzdeki önemini göstermesi açısından bu araştırma bulgusu önemlidir. Hiç kuşkusuz ki internet, turizm tanıtımında en başat kullanılan tanıtım araçlarından birisidir. Hâlihazırda yapılan çalışmalarda bu bulguyu destekler niteliktedir (Pektaş, 2018). Yerli ziyaretçilerin konaklama yaptıkları yerler incelendiğinde ilk sırada akraba/arkadaş yanı (%27,8-47 kişi), ikinci sırada 4 yıldızlı otel (%23,1- 39 kişi) yer almaktadır.

Yerli ziyaretçilerin yarıya yakını (%46,2- 78 kişi) alana ikinci kez geldiklerini belirtmişlerdir. Ziyaretçilerin alana geliş nedenleri tekrar sıklıklarına göre; peribacaları (118 kişi-%41), peyzajı (manzara) izlemek (50 kişi-%17,4), doğal kaya oluşumları (41 kişi-%14,2), balon turu (40 kişi-%13,9) şeklinde olduğu görülmektedir. Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri’nin sahip olduğu doğal oluşumların ve güzelliklerin ziyaretçiler için öncelikli çekim unsuru oldukları görülmektedir. Balon turları ise alanın kültür turlarına alternatif veya söz konusu turları tamamlayıcı/zenginleştirici bir etkinlik olarak değerlendirilmektedir. Ziyaretçiler alanın sahip olduğu en önemli özelliğin ilginç kanyon ve kaya oluşumları (65 kişi) olduğunu ifade etmişlerdir. Ziyaretçiler, deneyim ve gözlemlerine bağlı olarak alanda yaşanan sorunları/eksiklikleri önem sırasına göre şu şekilde ifade etmişlerdir; bilgilendirme ve yönlendirme unsurlarının eksikliği (88 kişi-%23,7), koruma (alanın korunması) (86 kişi-%23,2), güvenlik (77 kişi-%20,9), kontrol ve denetim yetersizliği (69 kişi-%18,9) ve tuvalet eksikliği (49 kişi-%13,3). Milli parkta var olan sorunların neler olduğuna dair yerli ziyaretçilerden elde edilen bulgular, ziyaretçi yönetiminin planlanmasında dikkate alınması gereken konular olarak değerlendirilmektedir.

Yerli ziyaretçilerin alanı değerlendirmeye yönelik kriterlerden göreceli olarak önemli gördükleri ifadelerin “konaklama olanakları” (4,0178), “ulaşım olanakları”, (4,0059), “altyapı hizmetleri (yol, elektrik, su vb.)” (3,9112) gibi unsurlar olduğu tespit edilmiştir. Ulaşım olanaklarının ilk sırada olmasının nedeni, ziyaretçilerin yaklaşık %35’inin İç Anadolu bölgesinden (özellikle Kayseri, Aksaray illeri) alanı ziyarete gelmeleri olabilir.

Ziyaretçilerin bölgeyi değerlendirmeye yönelik ifadelerine vermiş oldukları yanıtlardan göreceli olarak en düşük ortalamaya sahip olanlar “bilgilendirme ve yönlendirme tabelalarının yeterliliği” (3,4201), “güvenlik” (3,4379), “alanın kontrol ve denetimi” (3,4970) şeklindedir. Bu konuda, gerek çeşitli kitle iletişim araçlarından yararlanılarak gerekse düzenlenecek eğitim seminerleri ve etkinlikler vasıtası ile alanın değerinin ve alanın korunmasında yerel yönetimlere ve turizm işletmecilerine düşen rolün neler olduğunun farkındalığının yaratılması önemli olarak görülmektedir. Söz konusu bağlamda yürütülecek çalışmaların, halkın ve işletmecilerin, yaşamış olduğu bölgeye ve bölgenin değerlerine karşı daha korumacı ve bilinçli tutum geliştirecekleri düşünülmektedir.

Yerli ziyaretçilerin alan yönetimi bağlamında görece en düşük değerlendirdiği hususların alanın kontrol ve denetimi, personelin ilgisi ve bilgisi olduğu belirlenmiştir. Yerli ziyaretçilerin alanın denetimini görece yetersiz görmesi önemli bir bulgudur. Alan yöneticilerine, bölgenin kontrolü ve denetimi konusunda önemli roller düşmektedir. Alanda yapılacak kontrol ve denetim hem alanın dokusunun bozulmaması için hem de ziyaretçi güvenliği için temel yönetim bileşenlerindedir (Lee & Thapa, 2017). Korunan alanların yönetiminin en önemli görevlerinden birisi de alana gelen ziyaretçilerin bilgilendirilmesidir. Alan çalışanların yeterli bilgi düzeyine sahip olması hem ziyaretçilerin deneyim kalitesini zenginleştirerek alandan memnun ayrılmasını hem de alanın tanıtımının nitelikli ve tatmin edici bir şekilde yapılmasını sağlayabilir. Alanın kaynak değerlerinin sunumunda, kalitenin başarının merkezi olduğu ve bu nedenle ziyaretçi yönetiminin uzun vadeli başarısının sağlanmasında hizmet kalitesiyle bağlantılı olduğu konusunda alanyazında bir fikir birliği mevcuttur. Bu bağlamda, alan yönetiminin, bölgenin tanıtımı ve ziyaretçilerin bilgilendirilmesine yönelik etkin uygulamaları devreye koyması gerekmektedir. Böylece, ziyaretçi davranışları üzerinde de bir kontrol oluşturularak ziyaretçilerin olumsuz tutumlarının önüne geçilecektir.

Demirçivi'nin (2017, s. 100) yürütmüş olduğu çalışmada, Göreme Milli Parkı'na ilişkin hazırlanan UNESCO raporlarının bölgeye ilişkin bazı olumlu değerlendirmeleri içerdiği ancak birçok olumsuz değerlendirmeye ve eksikliğe de yer verildiği görülmektedir. Söz konusu eksikliklerin ana hatlarıyla eğitim, finansman, hukuk, trafik, planlama ve yönetim alanlarında olduğu görülmektedir. Ayrıca, UNESCO'nun 2014 Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Alanları'na ilişkin periyodik değerlendirme raporunda, yerleşim yerindeki mimari yapıların kalitesinin düşük olduğu, ATV kullanımının etkilerinin olumsuz olduğu, miras alanının sınırlarının yerel sakinler ve arazi sahiplerince bilinmediği, alan için yeterli yasal düzenlemeler mevcut olmakla birlikte uygulamada birtakım eksikliklerin olduğu, alanla ilgili hususlarda iş birliğinin (özellikle arazi sahipleri ve ilgili sektörlerle) neredeyse olmadığı, yerel halkın yönetimle ilgili kararlara katılmadığı, yerel halkın alanla ilgili bilgi düzeyinin yüksek olmadığı, alanın sahip olduğu değer yeterince aktarılmadığı ve bölgede yapılan araştırmaların alan yönetiminin ihtiyaçlarına ve üstün evrensel değer kavramı anlayışını iyileştirmeye dönük olmadığı belirtilmiştir. UNESCO'nun dünya kültür mirası listesinde yer alan Göreme bağlamında 2014'de gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları, yürütülen bu araştırma sonuçları ile büyük oranda benzerlik göstermektedir. UNESCO'nun 2017 yılında bölge ile ilgili hazırlanmış olduğu raporda, miras alanının sürdürülebilirliğine ilişkin mevcut tehditler, inşaat faaliyetlerinin yasaklanmasına rağmen, yasadışı binaların inşası doğal ve tarihi dokuya zarar verilmesi, Göreme Vadisi'nin görünen teras alanlarında, turistik hizmet alanlarının gelişimi ile rahatsız edici manzaraların artması gibi faktörlere yer verilmiştir. Alanın sahip olduğu doğal dokunun korunabilmesinin önündeki tehditler en yüksek risk grubundan en düşük risk grubuna göre şu şekilde belirtilmiştir; turizm/ziyaretçi/rekreasyon etkinlikleri (kontROLSÜZ turizm ve kitle turizminin yaratmış olduğu baskı), erozyon, hayvancılık ve otlatma. Potansiyel tehdit olarak da deprem belirtilmiştir (UNESCO, 2017). Alana ilişkin ziyaretçi yönetim planı oluşturulurken raporlanan bütün bu sonuçların göz önüne alınması gerekmektedir. Ayrıca, 2014 ve 2017 yıllarında alanda gözlemlenmiş ve incelenmiş olan bu uygulamalar ve eksikliklerin 2019 yılında da önemli birer sorun olarak ortaya çıkması, sorunların çözümlerinde istenen yerde olunmadığını göstermesi bakımından önemlidir. Yürütülen araştırma kapsamına sadece yerli ziyaretçiler dahil edilmiştir. İleride yapılacak olan araştırmalarda alanın paydaşları olan yabancı ziyaretçiler, yerel halk ve turizm işletmecileri dahil edilerek daha kapsamlı ve bütüncül çalışmalar yapılabilir.

Kültürel ve/veya doğal değerlere sahip alanların tanıtılması, yorumlanması ve ziyaretçi beğenisinin oluşturulma çabası günümüzde üzerinde durulan konulardandır. Bir alanın en iyi şekilde ziyaretçilere aktarılmasında teknoloji zamanla daha da önemli bir role sahip olmuştur. Birçok öğrenme yeri, müze ve milli parklar gibi önemli sayıda ziyaretçi ağırlayan yerler teknolojiye dayanarak alana ilişkin bilgilerin ziyaretçilere aktarılmasını ve deneyimlerinin zenginleştirilmesini sağlamaktadırlar. Araştırmaya katılan ziyaretçilerin azımsanamayacak bir kısmı alan içerisinde bilgilendirme ve yönlendirme eksikliğinin olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle, özellikle müze içerisinde, teknolojiye dayanarak yararlanılması önemli görülmektedir. Göreme Açık Hava Müzesi, içerisinde barındırdığı muhteşem yapıları ile bölgenin en çok ziyaretçi çeken yeridir. Müze içerisinde teknolojik unsur olarak turnikelerin bulunduğu yerde birkaç plazma ekranlar yer almaktadır. Ancak girişte, kilise ve şapellerde veya yürüyüş yolları üzerinde herhangi bir teknolojik tanıtım ve bilgilendirme unsuru yer almamaktadır. Müzelerde kullanılacak teknolojik unsurlar için eğitim, koleksiyon yönetimi ve koruma gibi durumları da kapsayan planlamalar yapılırken müze çeşidini, sergileme amacını ve ziyaretçi profili gibi etkenleri göz önünde bulundurmak önemlidir (Boyras, 2013, s. 122). Destinasyonlar için aşırı yoğunlukta ziyaretçi ağırlamanın ciddi olumsuz sonuçlara neden olabileceği daha

önce belirtilmiştir. Bu nedenle, milli parkın taşıma kapasitesi belirlenerek, alanı gezen ziyaretçi sayılarının düzenlenmesinde başvuru rehberi olarak kullanılabilir. Böylece özellikle hassas alanlar başta olmak üzere parkta arz ile talebin dengelenmesi ve olumsuz etkilerin minimize edilmesi için yol haritasının oluşturulması oldukça önemli bir konudur.

EXTENDED SUMMARY

The sustainability of tourism development in protected areas largely depends on the ability of destinations to manage visitor activities well by aligning visitor behavior with the primary goal of protecting nature and landscape (Paskova et al., 2021, p. 1). Visitor impact management is a tool that promotes sustainable tourism development by regulating visitor activities to minimise negative impacts on the area (Alubel et al., 2021, p. 2). At the heart of management are strategies and measures to protect the nature of such areas by changing visitor attitudes, experiences and behaviours to increase positive impacts while minimising negative impacts (Kuo, 2003). The main purpose of visitor impact management is to ensure the sustainability of resources without increasing the pressure on resource values while making a positive contribution to visitor experiences and satisfaction (Düzgüneş, 2017, p. 69). Visitor impact management is about controlling visitor numbers, understanding/controlling visitor behaviour, improving the visitor experience and creating satisfaction in the destination. However, this management changes the behaviour of visitors in the area in a more sustainable way (Candrea & Ispas, 2009). It has been stated in many studies that visitor impact management may differ in terms of techniques, approaches, dimensions and applications. In the studies, it is stated that visitor impact management is more frequently used in national parks. At the same time, visitor impact management is seen as a sustainable development tool to counteract the overuse of natural resources with the increasing number of visitors (Watkins, n.d., p. 1). The aim of this study is to investigate how visitor impact management practices in Goreme National Park and Cappadocia Rocky Regions are evaluated by local visitors. A questionnaire form was used as a data collection tool in the study. While creating the statements of the questionnaire form, previous studies on the subject were utilised (Gül & Akten, 2005; Candrea & Ispas, 2009; Düzgüneş, 2017). The research population consists of local visitors visiting the national park. Data were collected from local visitors to the park through a questionnaire form. The questionnaire consists of 3 parts and the first part includes descriptive information about local visitors. In the second part, general statements about the characteristics of the national park and area management, and in the last part, visitor impact management criteria consisting of 19 items are included. Visitors were asked to evaluate the statements between 1 (very bad) and 5 (very good) considering the area. After the research data were obtained, the data were analysed in the programme and values such as mean, frequency and percentage were taken. 169 local visitors participated in the study. It was determined that the issues that the local visitors evaluated relatively the lowest in the context of site management were the control and supervision of the site, the interest and knowledge of the staff. It is an important finding that local visitors consider the control of the area relatively inadequate. Site managers have important roles in the control and supervision of the area. Control and supervision in the area is one of the basic management components both for the preservation of the texture of the area and for visitor safety (Lee & Thapa, 2017). One of the most important tasks of the management of protected areas is to inform the visitors coming to the area. Adequate knowledge of the area staff can both enrich the quality of the visitors' experience and ensure that they leave the area satisfied and that the promotion of the area is carried out in a qualified and satisfactory manner. The interpretation of areas with cultural and/or natural values and the effort to create visitor appreciation are among the issues that are emphasised today. Technology has played an even more important role over time in transferring an area to visitors in the best way. Many archaeological sites, museums and national parks, which host a significant number of visitors, make use of technology to transfer information about the area to visitors and enrich their experiences. A considerable number of the visitors who participated in the research stated that there was a lack of information and guidance in the area. For this reason, it is considered important to utilise technology, especially in the museum. Goreme Open Air Museum is the most visited place in the region with its magnificent structures. As a technological element in the museum, there are a few plasma screens where the turnstiles are located. However, there are no technological promotion and information elements at the entrance, churches and chapels or on the walkways.

KAYNAKÇA

- Akten, S. (2009). *Korunan doğal alanlarda ziyaretçi etki yönetim yaklaşımı (Gölcük Tabiat Parkı örneği)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Alubel, W.E., Geetachew, M.A., & Asnakew, A. (2021). Practices and challenges of visitor management implementation for sustainable tourism development in Fasil Ghebbi, Ethiopia. *Journal of Hospitality Management and Tourism*, 12(1), 1-8. <https://doi.org/10.5897/JHMT2020.0294>
- Arnberger, A., Brandenburg, C., & Muhar, A. (2002). Monitoring and management of visitor flows in recreational and protected areas. *In Institute for Landscape Architecture and Landscape Management. Conference Proceedings Jan. Bodenkultur University Vienna, Austria.*

<https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=d342f89375541d333798382248ac2d2a3150ea99>

- Avcı, N. (2007). Turizmde taşıma kapasitesinin önemi. *Ege Akademik Bakış*, 7(2), 485-501.
- Bak, E., (2015). *Turist rehberlerinin performansının turist tatminine etkisi: Kapadokya'yı ziyaret eden yabancı turistler üzerinde bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Beunen, R., Regnerus, H.D., & Jaarsma, C.F. (2008). Gateways as a means of visitor management in national parks and protected areas. *Tourism Management*, 29(1), 138-145. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2007.03.017>
- Breiby, M.A., Selvaag, S.K., Øian, H., Duedahl, E., & Lerfald, M. (2022). Managing sustainable development in recreational and protected areas. The Dovre case, Norway. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 37, 100461.
- Boyraz, B. (2019). Avrupa müzelerinde kullanılan güncel sergileme teknolojileri üzerine bir araştırma. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(8), 532-562.
- Braun, B., & Soskin, M. (2008). Theme park pricing in a new century: the central Florida market revisited. In A. Fyall, B. Garrod, A. Leask, & S. Wanhill (Eds.), *Managing visitor attractions* (2nd ed.). Elsevier.
- Candrea, A.N., & Ispas, A. (2009). Visitor management, a tool for sustainable tourism development in protected areas. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Economic Sciences. Series V*, 2, 131.
- Child, D. (2006). *The essentials of factor analysis*. A&C Black.
- Cole, D.N., & Daniel, T.C. (2003). The science of visitor management in parks and protected areas: from verbal reports to simulation models. *Journal for Nature Conservation*, 11(4), 269-277.
- Çeşmeci, N., & Kırıcı Tekeli, E. (2018). Göreme Tarihi Milli Parkı'nın Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi. *TURAN-SAM (TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi)*, 10(40), 148-155.
- Çolakkadioğlu, D. (2012). *Korunan alan yönetiminde katılımcılık: Göreme Tarihi Milli Parkı örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Damanik, J., & Yusuf, M. (2022). Effects of perceived value, expectation, visitor management, and visitor satisfaction on revisit intention to Borobudur Temple, Indonesia. *Journal of Heritage Tourism*, 17(2), 174-189. <https://doi.org/10.1080/1743873X.2021.1950164>
- Demirçivi B.M. (2017). Göreme Millî Parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri'ne İlişkin UNESCO raporu değerlendirmeleri ve öneriler. *Turizm Akademik Dergisi*, 4(2), 91-106.
- Doğan, M. & Metin, F. (2022). Milli parklarda ziyaretçi yönetimi model ve uygulamaları: Yellowstone park ve grand canyon örneği. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 5(1), 29-42. <https://doi.org/10.37154/cudes.2022.56>
- Doğan, N., & Başokçu, T.O. (2010). İstatistik tutum ölçeği için uygulanan faktör analizi ve aşamalı kümeleme analizi sonuçlarının karşılaştırılması. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology*, 1(2), 65-71.
- Drummond, S., & Yeoman, I. (2001). *Quality issues in heritage visitor attractions*. Routledge.
- Düzgüneş E. (2017). Milli parklarda ziyaretçi yönetimi. *Plant Peyzaj ve Süs Bitkiciliği Dergisi*, 7, 68-74.
- Eagles, Paul F.J., Mccool, S.F., & Haynes, C. (2002). Sustainable tourism in protected areas: guidelines for planning and management. *IUCN*.
- Farrell, T.A., & Marion, J.L. (2002). The protected area visitor impact management (PAVIM) framework: A simplified process for making management decisions. *Journal of Sustainable Tourism*, 10(1), 31-51.
- Garrod, B., Fyall, A., & Leask, A. (2002). Scottish visitor attractions: managing visitor impacts. *Tourism Management*, 23(3), 265-279. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(01\)00077-2](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(01)00077-2)
- Gilmore, A., & Rentschler, R. (2002). Changes in museum management. *Journal of Management Development*, 21(10), 754-760.
- Gökтуğ, T.H., & Kurkut, G. (2016). Korunan alanlarda sürdürülebilir ziyaretçi yönetimi: stratejiler ve araçların incelenmesi. *Journal of Bartın Faculty of Forestry*, 18(1), 118-131.

- Graham, R., Nilsen, P.W., & Payne, R.J. (2019). Visitor activity planning and management in Canadian National Parks: marketing within a context of integration. In *Social science in natural resource management systems* (pp. 149-166). Routledge.
- Gül, A., & Akten, M. (2005). Korunan doğal alanlarda rekreasyonel taşıma kapasitesi ve kavramsal yaklaşımlar. (ss. 485-494). *Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu*, (8-10 Eylül, 2005) Isparta.
- Hassan, A. (2013). Perspective analysis and implications of visitor management–experiences from the Whitechapel Gallery, London. *Anatolia*, 24(3), 410-426. <https://doi.org/10.1080/13032917.2013.797916>
- Huddart, D., & Stott, T. (2019). *Outdoor recreation: Environmental impacts and management*. Springer Nature.
- İlhan, İ. (1999). *Bölgesel turizm planlaması modeli ve Nevşehir örneği*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kebete, Y., & Wondirad, A. (2019). Visitor management and sustainable destination management nexus in Zegie Peninsula, Northern Ethiopia. *Journal of Destination Marketing & Management*, 13, 83-98. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2019.03.006>
- Korat, G. (2010). *Taş kapıdan taş kapıya*. İletişim Yayınları.
- Kuo, L. (2003). *The Use of Visitor Management Techniques to Protect a Fragile Environment: A Case Study of Practices in the New Forest*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bournemouth Üniversitesi.
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü (2019). *Müze istatistikleri*. <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-43336/muze-istatistikleri.html>, 10.07.2019.
- Lawson, S. (2006). Computer simulation as a tool for planning and management of visitor use in protected natural areas. *Journal of Sustainable Tourism*, 14(6), 600–617.
- Leask, A. (2010). Progress in visitor attraction research: Towards more effective management. *Tourism Management*, 31(2): 155-166. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2009.09.004>
- Lian, C. (2015). Sustainable visitor management and marketing heritage site: components, framework and principles. In *Proceedings of the International Conference on Natural Resources, Tourism and Services Management*, Sabah, Malaysia, 15-17 April 2015 (pp. 489-495). Universiti Putra Malaysia.
- Mandić, A. (2023). Protected area management effectiveness and COVID-19: the case of Plitvice lakes national Park, Croatia. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 41, 100397. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2021.100397>
- Mansuroğlu, S., Dağ, V., Kösa, S., & Demir, F., (2021). Korunan alanlarda turizmin etkisi: Antalya kenti örneği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 215-232.
- Marsiglio, S. (2017). On the carrying capacity and the optimal number of visitors in tourism destinations. *Tourism Economics*, 23(3), 632–646.
- Mason, P. (2005). Visitor Management in Protected Areas of the Periphery: Polar Perspectives. *Tourism and Hospitality Planning and Development*, 2(3), 171-190.
- McArthur, S. & Hall, C. M. (1996). Visitor management: principles and practice. In: Hall, C.M. and McArthur, S. (Eds.) *Heritage Management in Australia and New Zealand* (pp. 37–51). Oxford University Press.
- Mihalic, T. (2020). Conceptualising overtourism: A sustainability approach". *Annals of Tourism Research*, 84, 103025.
- Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2020). Müze/Ören Yeri Ziyaretçi Sayıları. <https://Nevşehir.Ktb.Gov.Tr/Tr-240718/Muzeoren-Yeri-Ziyaretci-Sayilari.Html>, 13.06.2021.
- Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2022). Nevşehir müze müdürlüğü. <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44132/nevsehir-muze-mudurlugu.html>, 10.12.2022.
- Nilsen, P., & Tayler, G. (1997). A comparative analysis of protected area planning and management frameworks. In: McCool, Stephen F.; Cole, David N., comps. *Proceedings - limits of acceptable change and related planning processes: progress and future directions* (pp. 49-57). U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Rocky Mountain Research Station. https://www.fs.fed.us/rm/pubs_int/int_gtr371/int_gtr371_049_057.pdf, 15.11.2019.

- Paker, T. (2015). Durum çalışması. İçinde Seggi, F. N., ve Bayyurt, Y. (Ed.) *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımlar*. Anı Yayıncılık.
- Paskova, M., Wall, G., Zejda, D., & Zelenka, J. (2021). Tourism carrying capacity reconceptualization: Modelling and management of destinations. *Journal of Destination Marketing & Management*, 21, 100638, 1-15. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2021.100638>
- Pedersen, A. (2002). Managing tourism at world heritage sites: a practical manual for world heritage site managers. UNESCO World Heritage Centre.
- Pektaş, Ş.Y. (2018). Turizm Politikası ve Planlamasında Tanıtım Araçlarının Yeri ve Önemi: Sosyal Medya Örneği. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(1), 1-11.
- Riungu, G.K., Peterson, B.A., Beeco, J.A., & Brown, G. (2021). Understanding visitors' spatial behavior: a Review of Spatial Applications in Parks. *Tourism Spaces*, 65-8.
- Ryan, C., & Savard, J. (2004). The zoo as an ecotourism attraction – visitor reactions, perceptions and management implications: the case of Hamilton zoo, New Zealand. *Journal of Sustainable Tourism*, 12(3): 245–266. <http://dx.doi.org/10.1080/09669580408667236>
- Shackley, M. (1998). *Visitor management: Case studies from world heritage sites*. Butterworth Heinemann.
- Shackley, M. (2012). Introduction: World cultural heritage sites. In M. Shackley (Eds.), *Visitor management: Case studies from world heritage sites* (pp. 1–9). Butterworth- Heinemann.
- Thomas, R.N., Pigozzi, B.W., & Sambrook, R.A. (2005). Tourist carrying capacity measures: Crowding syndrome in the Caribbean. *The Professional Geographer*, 57(1), 13-20. <https://doi.org/10.1111/j.0033-0124.2005.00455.x>
- Türkmen, F., & Dönmez, Y. (2015). Korunan alanların turizme açılmasına ilişkin yerel halkın görüşleri (Yenice Örneği). *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 189-204.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (t.y.). World Heritage Centre. <https://whc.unesco.org/>, 10.10.2019.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), (2017). Göreme National Park and the Rock Sites of Cappadocia conservation Outlook. <https://worldheritageoutlook.iucn.org/node/1109>, 11.10.2019.
- Ural, A., & Kılıç, İ. (2013). *Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi*. Detay Yayıncılık.
- Velmurugan, S., Thazhathethil, B.V., & George, B. (2021). A study of visitor impact management practices and visitor satisfaction at Eravikulam National Park, India. *International Journal of Geoheritage and Parks*, 9(4), 463-479. <https://doi.org/10.1016/j.ijgeop.2021.11.006>
- Wachowiak, H. (2005). Large protected areas and visitor information management in Germany. *Current Issues in Tourism*, 8(2-3), 245-257. <https://doi.org/10.1080/13683500508668217>
- Watkins, S. (t.y.), Trend report: visitor management policies in protected areas and national parks. <https://atrium.lib.uoguelph.ca/xmlui/bitstream/handle/10214/6191/Trend%20Report%2C%20International%20Tourism.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 14.11.2020.
- Zelenka, J., & Kacetl, J. (2013). Visitor management in protected areas. *Czech Journal of Tourism*, 2(1), 5-18. <https://doi.org/10.2478/cjot-2013-0001>